

УДК 621.9.014

П.А. Дудар, Л.М. Данильченко, канд. техн. наук, доц.

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСІВ СТРУЖКОУТВОРЕННЯ ПРИ РІЗАННІ

P.A. Dudar, L.M. Danylchenko, Ph.D., Assoc. Prof.

SIMULATION OF CHIP FORMATION PROCESS DURING CUTTING

Для якісного управління технологічним процесом необхідна побудова відповідної моделі процесу різання. Модель повинна бути досить простою і в той же час відображати фізичні явища в процесі утворення стружки. Крім цього, модель повинна володіти різноманітними динамічними характеристиками і узгоджуватися з експериментальними даними при варіації її параметрів. При обробленні металів різанням залежно від режимів різання, геометрії інструменту, фізико-механічних властивостей оброблюваної заготовки й інструменту, виду та способу підведення мастильно-охолоджувальних виникають різні види контактної взаємодії і утворюються різні види стружок, яким відповідають свої особливості процесу стружкоутворення.

В межах різних діапазонів швидкостей різання формуються такі види стружок: елементні; суглобисті; зливні; циклічні. Перехід від одного виду до іншого відбувається поступово. Деякі дослідники об'єднують в один вид елементні й суглобисті стружки та називають їх стружками сколювання. При обробленні крихких металів (чавуну, бронзи тощо) утворюються стружки надлому. У широкому діапазоні швидкостей різання можуть також існувати різні види контактної взаємодії. Найбільш часто з підвищенням швидкості різання відбувається послідовна зміна наступних видів контактної взаємодії: при різанні з мікрошвидкостями (зовнішнє тертя); контактне пластичне деформування при утворенні елементних і суглобистих стружок; наростування при послідовній зміні видів наростів; нестійке пластичне деформування в межах пульсуючої контактної зони; наявність пластичної вузької ділянки.

Таким чином, існує велика кількість видів різання, які класифікуються за різними ознаками. У той же час при тому чи іншому конкретному методі оброблення утворюється поєднання різних видів різання, тому кожен метод має свої особливості.

Відомо, що в процесі безперервного стружкоутворення одночасно виконуються процеси пружного та пластичного деформування зрізаного шару, деформація оброблюваного металу по умовній площині зсуву, процеси контактної взаємодії (тертя, адгезія, дифузія тощо) сформованої стружки з передньою поверхнею інструменту, а також контактна взаємодія оброблюваного матеріалу з площиною зношування по задній поверхні інструменту. Розглянемо наступні моделі процесу різання металів.

Першу модель процесу різання з одноплосинної схемою стружкоутворення часто називають теорією Тіма-Зворикіна-Мерчанта [1]. У цій моделі стружкоутворення розглядають як процес пластичного деформування в єдиній площині зсуву, положення якої визначається кутом зсуву Φ (рис. 1,а; де 1 - інструмент, 2 - заготовка, γ - передній кут різання, a – товщина зрізу). Процес взаємодії передньої поверхні інструменту зі стружкою розглядається як зовнішнє тертя. Оскільки така схема відрізняється від реальної, її називають умовною, згідно з якою перетворення зрізаного шару в зливну стружку відбувається в результаті послідовного й безперервного зняття нескінченно тонких шарів матеріалу по умовній площині зсуву. Перебіг процесу проходить без порушення зв'язку між зрушуваними шарами цілісності матеріалу стружки. Знаючи значення всіх параметрів, можна визначити сили P_z і P_y , що діють при різанні.

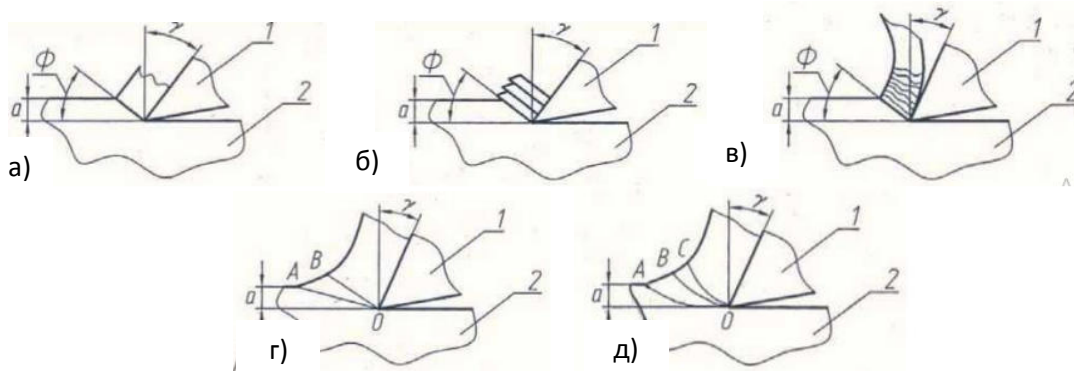

Рисунок 1. Моделі процесів стружкоутворення

У зв'язку з умовністю схеми стружкоутворення, а також з причини невисокої точності визначення параметрів точність визначення P_z і P_y невисока. Проте ці моделі придатні для якісного аналізу впливу різних чинників на сили різання. Незважаючи на зовнішню простоту умовної моделі з єдиною площиною зсуву і можливістю використання її для якісного аналізу механіки процесу, прийняття цієї схеми є достатньою підставою для визнання таких фізичних фактів, існування яких пояснити неможливо. Так, прийняття умовної схеми як реально існуючої означає наявність миттєвого повороту вектора переміщення металу від положення вектора швидкості різання V_p до положення вектора швидкості руху стружки V_c ; миттєвого зниження абсолютної величини швидкості від V_p до V_c ; миттєвого зростання ступеня деформації від 0 до 2,5-3 одиниць, тобто існування нескінченно великих швидкостей деформування.

Згідно з моделлю Е. Мерчанта (рис. 1,б) стружка утворюється в результаті послідовного зсуву по площині елементарних об'ємів зрізаного шару, який пластично не деформується. У моделі, представленій на рис.1в, передбачається, що пластична деформація металу в зоні зсуву є результатом стиснення шару металу, при цьому враховуються тертя стружки по передній поверхні інструменту і температура різання. У моделі, зображеній на рис. 1,г, зона зсуву представлена у вигляді пластично деформованого клина OAB, обмеженого прямими ковзання OA і OB.

Всі ці моделі, побудовані на уявленнях про плоскому зсуві, мають ті ж недоліки, що і модель з однієї умовної площиною зсуву (рис. 1а). Альтернативною до поданих схем є схема з розвиненою зоною деформації. М.М. Зорев [1], який вивчав особливості стружкоутворення, сили різання, контактні процеси на задній і передній поверхнях інструменту і досліджував особливості вільного і косокутного різання, розробив схему стружкоутворення з розвиненою зоною деформації з непрямолінійними поверхнями зсуву (рис. 1,д). При цьому площа зони зсуву залежить від швидкості різання V_p , з її збільшенням зона зсуву, яка займає площу AOB, звужується до площі BOC.

Аналіз моделей стружкоутворення, показав, що побудова однієї універсальної фізичної моделі є малоімовірною. Представлені моделі є основою для топологічної оптимізації систем автоматичного управління процесом оброблення різання [2].

Література

1. Иванов О.И., Драчев О.И. Модели динамических явлений процесса механической обработки осесимметричных деталей // О.И. Иванов, О.И. Драчев // Вектор науки. № 2. – Тольятти: Изд-во ТГУ, 2013.- С.140–143.

2. Данильченко Л.М., Ласько В.Р. Дослідження методів топологічної оптимізації деталей машин // Л.М. Данильченко, В.Р. Ласько // Збірник тез доповідей VIII Міжнародної науково-технічної конференції молодих учених та студентів „Актуальні задачі сучасних технологій“. - Тернопіль: Вид-во ТНТУ, 2019.- С. 104–105.